

Complexnummer: 515001

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 21
F 033 421 77 99
E info@cultureelerfgoed.nl

Complexnaam

Endegeest

Aantal complexonderdelen

3

Monumentnummers van complexonderdelen

31233, 515002, 515003

Woonplaats

Oegstgeest

Gemeente

Oegstgeest

Provincie

Zuid-Holland

Hoofdadres van hoofdobject

Kasteellaan 9, 2342 EG Oegstgeest

Complexomschrijving

Inleiding

Voormalige BUITENPLAATS 'ENDEGEEST', bestaat uit een in de 19de eeuw tot landhuis verbouwd 17de-eeuws KASTEEL (1) (mon.nr. 31233), een IJSKELDER (2) en een OBELISK (3). Het complex ligt op het zuidelijk uiteinde van één der strandwallen tussen Leiden en Haarlem, waar de naam 'geest' (zandige akker) van 'Endegeest' een verwijzing naar is. De vroegst bekende vermelding over Jacob van Endegeest is uit 1307.

Sindsdien is het kasteel, behalve bij de familie Van Endegeest, in het bezit geweest bij de families Van Zwieten, Van Berckel en Van Schouwen van Endegeest. In 1573 is het kasteel met het oog op de mogelijke Spaanse belegering van Leiden, gedeeltelijk gesloopt en waarschijnlijk door de toenmalige eigenaar Maerten van Schouwen eind 16de eeuw weer hersteld. Blijkens een afbeelding uit 1631 (J.P. Dou, Kaartboek St. Elisabethsgasthuis; G.A.L.) had het kasteel toen een U-vormige plattegrond.

Omstreeks 1647-1652 is Endegeest vervangen door een omgracht nieuw adellijk huis met kasteeltoren, ter plaatse van en met gebruikmaking van het Middeleeuwse huis. Opdrachtgevers waren Elisabeth van Schouwen (1601-1652) en jhr. Jacob van Berchem (overl. 1654), wiens alliantiewapen voorkomt in het tympanon boven de voorpoort. De in hoofdvorm bewaard gebleven bouwmassa ligt met de voorgevel aan een via een klassicistische poort toegankelijk voorplein met aan weerszijden hoekpaviljoens. De achtergevel wordt geflankeerd door twee koepelvormige gedekte achtzijdige hoektorens. Na het overlijden van Elisabeth van Schouwen kwam Endegeest via vererving in de familie Van Berchem, Van der Rijt. Kort na 1700 liet Jacob van der Rijt enige wijzigingen aanbrengen

aan zowel het huis (o.a. modernisering voorgevel in Lodelijk XIV-stijl), als de tuin. De tuinaanleg in Hollands Classistische stijl werd gewijzigd in een Franse Classistische aanleg met meer variatie door 'parterres de broderie, 'bosquettes', inclusief vijvers en waterpartijen (zie afb. 1688, 1669, ca. 1770, 1708; G.A.L.).

Nieuwe veranderingen - die vooral betrekking hebben op de vertrekken op de bel-etage - vonden plaats tussen 1744-1754, in opdracht van de toenmalige eigenaar Frederik graaf van Gronsveld-Diepenbroick-Impel (1705-1754). Hij had het kasteel geërfd van zijn vrouw Catharina Jacoba van der Rijt (1695-1744). Zijn zoon, Willem van Gronsveld-Diepenbroick-Impel verkocht de heerlijkheid Endegeest in 1787 aan Samuel Rade(r)macher, die het op zijn beurt op 31 december 1800 overdroeg aan mr. Dirck Cornelis Gevers (1763-1839).

In de 19de eeuw bleef de buitenplaats in bezit van de familie Gevers van Endegeest, die tevens eigenaar waren van het nabijgelegen Rhijngeest (Rhijngeesterstraatweg 9; monnr. 31241). Er vonden diverse ingrijpende wijzigingen plaats, waardoor het kasteel en de parkaanleg in hoofdlijnen hun huidige verschijningsvorm kregen. In de eerste decennia van de 19de eeuw zijn ondermeer Empireschuiframes aangebracht en is de verbindende galerij tussen voor- en hoofdgebouw gesloopt. De tuin kreeg toen met behoud van restanten van de 18de-eeuwse formele tuinaanleg een landschappelijk aanleg met diverse boomgroepen, slingerende contouren van paden en bossen en waterpartijen (zie 2 aquarellen P.J. Lutgers, 1845; G.A.L.). Kort voor het overlijden van zijn vader had jhr. Daniël Theodoor Gevers van Endegeest (1793-1877; lid van de Eerste en Tweede kamer) de buitenplaats in zijn bezit gekregen. In 1840 vestigde hij zich er met zijn vrouw jkvr. Johanna Margaretha Deutz van Assendelft (1807-1896). Hij liet ondermeer in 1842 een ijskelder bij de kasteelgracht bouwen en in 1849, bij de zuidelijke entree van het landgoed, een portierswoning in Chaletstijl (Endegeesterstraatweg 6). Jhr. Leonard Adrien Chaerles Gevers, die het kasteel in 1877 via zijn oom had geërfd, verkocht het na het overlijden van zijn tante, in 1896 aan de gemeente Leiden. Deze vestigde er een psychiatrische inrichting, waarbij het kasteel aanvankelijk bestemd was als directeurswoning, maar ook als verpleeg- en behandelruimte. De gebouwen, ontworpen volgens het paviljoensysteem en uitgaande van een hoofdas, stonden haaks op de Endegeesterstraatweg. Hierdoor is de 19de eeuwse parkaanleg, die een meer schuine oriëntatie kende, structureel aangetast. Oude loofbomen, het verloop van de op de kasteelgracht uitkomende waterpartij en de gebogen oprijlaan, herinneren nog aan de vroeg-19de-eeuwse aanleg. Uit deze periode stamt ook de obelisk (ca. 1820) bij het voorpaviljoen.

Doordat de aanleg en de samenhang van de verschillende onderdelen verloren is gegaan zijn de 19de eeuwse historische parkaanleg en de portierswoning voor de bescherming van de buitenplaats van ondergeschikt belang. Een algehele restauratie van het huis het landhuis en de bijbehorende ijskelder vond plaats in 1990-1995.

Omschrijving

Het kasteel ligt met voorplein, poortgebouw en hoekpaviljoens in noord- zuidrichting en is aan zuid-, oost- en west-zijde omgracht. De ijskelder ligt ten westen van het kasteel, direct buiten de gracht. De obelisk staat aan de noordzijde, even buiten de toegangpoort. Op de bij de omschrijving behorende kaart is de omgrenzing van het complex alsmede de aanduiding van de onderdelen aangegeven.

Waardering

De historische buitenplaats 'Endegeest' is van algemeen cultuurhistorisch en architectuurhistorisch belang als representatief voorbeeld van een 17de-eeuwse buitenplaats met Middeleeuwse kern, die door verbouwingen en aanpassingen het huidige 19de-eeuwse karakter kreeg;

De bouwkundige complexonderdelen zijn gaaf in hoofdvorm, materiaalgebruik en detaillering.

De ensemblewaarde van de buitenplaats wordt bepaald door de functionele en ruimtelijke samenhang van de verschillende, specifiek bij een buitenplaats behorende complexonderdelen.

De historische buitenplaats 'Endegeest' is van stedenbouwkundig belang vanwege de samenhang met de naastgelegen buitenplaats Rhijngeest, die in de 19de eeuw eveneens in handen was van de familie Gevers. Ze maken deel uit van de landgoederenzone, die zich tussen Leiden en Haarlem op de strandwallen heeft ontwikkeld, en als zodanig onderdeel vormen het beschermde dorpsgezicht.

Monumentnummer*: 31233

Status: rijksmonument
Inschrijving register*: 18 november 1971
Kadaster deel/nr: 82982/107

*Monumentnaam***

Endegeest

Complexnummer

515001

Complexnaam

Endegeest

*Woonplaats**

Oegstgeest

*Gemeente**

Oegstgeest

*Provincie**

Zuid-Holland

*Straat**

Kasteellaan

*Nr**

9

*Toev.**

*Postcode**

2342 EG

*Woonplaats**

Oegstgeest

Situering

Locatie

*Kadastrale gemeente**

Oegstgeest

*Sectie**

E

*Kad. object**

Appartement

Grondperceel

3099

*Rijksmonumentomschrijving***

Endegeest, 17e eeuws landhuis, met voorplein, poortgebouw en hoekpaviljoens, aan drie zijden omgeven door een gracht, op de plaats van middeleeuws adellijk huis. Hoofdgebouw geflankeerd door twee achzijdige hoektorens met koepeldak. Poortgebouw met alliantiewapens van Berchem/van Schouwen. In de 18e eeuw enigszins gewijzigd.

Hoofdcategorie

Kastelen, landhuizen en parken

Subcategorie

Kasteel, buitenplaats

Functie

Monumentnummer*: 515002

Status: rijksmonument
Inschrijving register*: 17 oktober 2000
Kadaster deel/nr: 82987/164

Complexnummer

515001

Complexnaam

Endegeest

Woonplaats*

Oegstgeest

Gemeente*

Oegstgeest

Provincie*

Zuid-Holland

Straat*

Kasteellaan

Nr*

9

Toev.*

Postcode*

2342 EG

Woonplaats*

Oegstgeest

Situering

Bij

Locatie

Kadastrale gemeente*

Oegstgeest

Sectie*

E

Kad. object*

Appartement

Grondperceel

3099

Rijksmonumentomschrijving**

Inleiding

Een IJSKELDER (2) uit 1842, waarvoor de eerste steen is gelegd door M.J.

Gevers van Endegeest. De ijskelder was bestemd voor de opslag van ijs, dat tijdens de wintermaanden uit de kasteelgracht werd gehaald, om levensmiddelen koel te houden. De entree ligt aan de noordwestzijde.

Oorspronkelijk was de ijskelder ca. 1,7 m diep, maar door een functiewijziging tot berghok, ligt de vloer tegenwoordig ca. 0,7 m. onder de vloerhoogte van het portaal. Het houten luik, dat zich ca. 80 cm boven de vloerhoogte van de portaalvloer bevond ontbreekt. Een algehele restauratie van de ijskelder vond plaats in 1995.

Omschrijving

Van een aarden dekking voorziene, ronde bakstenen ijskelder met gedrukte koepel en een voorportaal met twee compartimenten, afgesloten door een flauw gebogen frontmuur met rondbogige houten deur. De anderhalfsteens dikke buitenmuur is opgetrokken uit gele ijsselsteen. De inwendige ruimte, met een diameter van ca. 2,50 m, is overdekt met een concentrisch gemetseld koepelgewelf met een oorspronkelijk kruinhoogte van ca. 3,30 m. Boven de oorspronkelijke kleilaag ligt onder een dunne laag zand een stenen vloer.

Het aan de kelder grenzende compartiment heeft anderhalfsteens muren en een iets schuin aflopend flauw gebogen tongewelf. De met klinkers bestrate portalen waren oorspronkelijk van elkaar gescheiden door een houten deur.

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Doordat het aan de buitenmuur grenzende compartiment éénsteens muren heeft, is dit portaal, met flauw gebogen tongewelf iets breder. De symmetrisch ingedeelde frontmuur, opgetrokken uit herbruikte grauwe baksteen in kruisverband (knipvoeg), heeft licht naar voren gebogen vleugels, afgedekt door een rollaag. Hardstenen neuten en hoekblokjes bij de rollaag. In het midden een rondbogige houten opgeklampte deur. Rechts ervan een hardstenen stichtingssteen met de tekst: ' M.J. Gevers van Endegeest, 24 okt 18[42]'

Waardering

De ijskelder is van algemeen cultuurhistorisch belang, vanwege de oorspronkelijke functie, waarbij dit een goed en representatief voorbeeld is van een klein type ijskelder met een stenen koepel.

De ijskelder is van algemeen architectuurhistorisch belang als een redelijk gaaf en vrij sober vormgegeven functioneel gebouw, bestemd voor de opslag van ijs uit de kasteelgracht.

De ijskelder is van situationeel belang vanwege de oorspronkelijke ligging nabij de kasteelgracht van kasteel Endegeest.

Hoofdcategorie

Kastelen, landhuizen en parken

Subcategorie

Tuin, park en plantsoen

Functie

IJskelder

Monumentnummer*: 515003

Status: rijksmonument
Inschrijving register*: 17 oktober 2000
Kadaster deel/nr: 82987/170

Complexnummer

515001

Complexnaam

Endegeest

*Woonplaats**

Oegstgeest

*Gemeente**

Oegstgeest

*Provincie**

Zuid-Holland

*Straat**

Kasteellaan

*Nr**

9

*Toev.**

*Postcode**

2342 EG

*Woonplaats**

Oegstgeest

Situering

Bij

Locatie

*Kadastrale gemeente**

Oegstgeest

*Sectie**

E

*Kad. object**

Appartement

Grondperceel

3099

*Rijksmonumentomschrijving***

Inleiding

De OBELISK (3) dateert uit omstreeks 1820 en heeft waarschijnlijk deel uitgemaakt van een vroeg-landschappelijke parkaanleg uit het begin van de 19de eeuw.

Omschrijving

Hardstenen naaldvormige obelisk met mythologische voorstelling in haut-reliëf, geplaatst op een sokkel.

Waardering

De obelisk is van algemeen cultuur- en architectuurhistorisch als representatief en redelijk gaaf voorbeeld van een dergelijk object, deel uitmakend van de vroeg- 19de-eeuws landschappelijke aanleg.

Hoofdcategorie

Voorwerpen op pleinen en dergelijke

Subcategorie

Gedenkteken(D)

Functie

Gedenkteken(D6)

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument